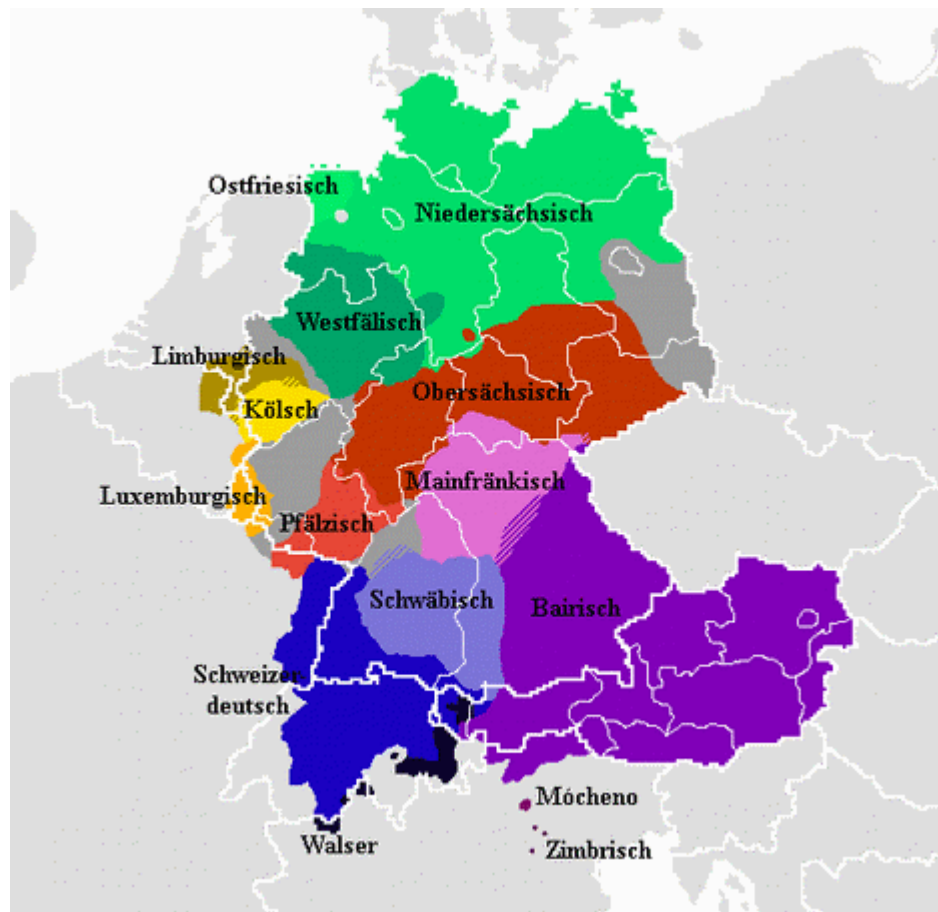

Švábsky snadno a rychle

Úvod

- Tady v exilu s dětmi objevuji hodnotu, unikátnost
- Chtě nechtě má pro mě jazyk i kraj vlasteneckou moc, která není vštěpována školou ani v rodině
- Švábsky / hornoněmecky / hovorově / spisovně
- Diskrepance mezi jazykovými oblastmi a politickými hranicemi
- Švábština není kodifikovaná. Psaná podoba je proměnlivá
- Netřeba si pamatovat detaily, jen vnímat objem změn

Samohlásky

- Chudý konsonantismus, bohatý vokalismus, hlavně diftongy
- Cizí samohlásky ə, ε, ʏ, ɒ: *štr**ó**səp**ó**, plétʏ*
- Staré diftongy *liəp, pr**u**ətʏ*
- Nové diftongy ei, au včetně staré distinkce *cv**o**ε, tr**a**j, L**a**op-**h**oufə*
- Absence zaokrouhlených umlautů ö, ü: *mi**s**ə, mi**i**ət, kh**ε**pf, kr**ε**ə**s**ʏ*
- "Výpůjčky" z němčiny ö, ü, th, ph **Thü**rengə **Phj**öngjang, Döner, tschüss, Theátʏ, Phouse

Straßenbahn,
blöder
lieb, Bruder

zwei, drei,
Laubhaufen

Müssen, müde,
Köpfe, größer

Thüringen,
Pjöngjang,
Theater, Pause

Souhlásky

- › Znělá = neznělá: *herkot*, *tucæt*, *precl*, *sichʁ*
- › Zrušení aspirace: *taš*, *vetʁ*, *pošt*, *húpə*, *sokə*, kromě počátečního kh: *khalt*, *khofʁ*
- › s před souhláskou je š: *peštε*, *khomuništ*, *kriškhent*, *várš*, *piš*, *hoš*, *khašpʁ*
- › Ztráta n na konci otevřené slabiky
 - › plurál *vochə'*, *sachə'*
 - › infinitiv *sákə'*, *velə'*
- › Otevření samohlásky před n: *khent*, *hont*, *sen*

Dohromady: "tír" znamená spisovně
dir = Tür = Tier = Tiere

Herrgott, Dutzend, Bretzel,
sicher

Tasche, Wetter, Post, hupen,
Socken

kalt, Koffer

beste, Kommunist, Christkind,
warst, bist, hast, Kasper

Wochen, Sachen,
sagen, wollen,

Kind, Hund, sind

Die Geschichte vom wilden
Jäger

Šetřit slabiky: e na konci

- singulár jmen: *hás, hós, nós, khés, pés*
- plurál podstatných jmen: *pech, mónæt, vék, hont, ték*
- 1. osoba slovesa: *mach, las, fent*

Hase, Hose, Nase, Käse, böse,

Bäche, Monate, Wege, Hunde,
Tage

mache, lasse, finde

Šetřit slabiky: další způsoby

- předpony *ge, be, zu*: *kfalə, kfontə, khət, ksicht, kšəjt, psontɣs, pšisə, camə, cəřšt, cfial, čpét*, i celá slabika *pakə, tronkə, prɔcht, khənə, khent, kesə*
- člen *t, s, n*: *s prót, t policəj, s thiket, t khentɣ, t létə*, u jmén *t Merkl, s Friclɛ, tɛš n mío* S předložkou *ɛm hous, əm bal, fɣs kšeft, mim papa, vekəm vetɣ*

gefallen, gefunden, gehabt, Gesicht, gescheit, besonders, beschissen, zusammen, zuerst, zuviel, zu spät, gebacken, getrunken, gebracht, gekonnt, gekannt, gegessen

die, das, ein, das Brot, die Polizei, das Ticket, die Kinder, die Läden, (die) Merkel, (das) Fritzchen, das ist ein Mann, im Haus, am Ball, fürs Geschäft, mıt (dem) Papa, wegen dem Wetter

Image

- Šetřiví: nejvyšší míra úspor, dvě největší stavební spořitelny, Merkelová o švábské hospodářce, Schäuble ministrem financí
– švábská rajská?
- Historické důvody pro austeritu: Švábsko kdysi (19. st.) chudý kraj? Ekonomický úspěch? Protestantská etika (47/53, pietismus)?
- V Berlíně se "roztahují", člověk už nekoupí Schrippen, ale Weckle (místopředseda parlamentu W. Thierse), vedení Daimler-Benz "dováží" *pérle* (párky)
- Jinak: arogantní, stěžují si, nesrozumitelní, workoholici, pintlich – rozdíl mezi jogurtem a Švábem
- *Šafə šafə həjslə pouə* (makat makat postavit barák)
- Land der Tüftler und Denker

Klitická zájmena

- Spisovná němčina: geht's, gibt's, 's regnet: jen nom. a akk. sing. středního rodu 3. osoby
- švábsky: všechny
 - pády (i dativ) a čísla (i plurál): *lɛst-rə*, *macht-əm*, *kfɛlt-nɛ*, *prɛngt-sɛ*, *sɛn-sɛ*
 - osoby (i 1.+2.): *suəch-ɛ*, *vəjl-tɛ*, *səjt-ɣ*, *kam-mɣ*, *visət-ɣ*
 - rody (i mužský a ženský): *voɛs-ɣ*, *khɛnt-sɛ*
- V kumulaci: *han-ɛ-s-rə*, *vəjl-ɣ-m-s*, *səjt-sɛ-nɛ*

Dohromady: *Həjt hošm t hós hoɛm prɔcht*.
(5 slabik oproti 13 spisovným)

lässt ihr, macht ihm, gefällt ihnen, bringt sie, sind sie

suche ich, weil du, seit er, gehen wir, wisst ihr

weiß er, kennt sie

habe ich es ihr, weil er es ihm, seit sie ihnen

Heute hast du ihm die Hose nach Hause gebracht.

Slovíčka - vlastní

1806 **Gelbe-Rüben-Torte** Bild 188

260 g Zucker, 6 Eier, 300 g rohe, junge, geriebene Gelbe Rüben oder Karotten, 300 g geschälte, geriebene Mandeln, 1-2 EBl. Kirschwasser oder Rum, 40 g Kartoffelmehl, $\frac{1}{2}$ Teel. Zimt, geriebene Schale und Saft 1 kleinen Zitrone. Arrakglasur Nr. 1873. Zum Verzieren: 150 g Marzipan nach Nr. 2051 und Puderzucker. Zum Färben: 1 EBl. rotes Gelee oder Sanddornsaft oder etwas Tomatenmark aus der Tube

Zucker und Eigelb schaumig schlagen, die geschälten, roh geriebenen Gelbe Rüben untermischen und $\frac{1}{2}$ Std. mitrühren. Dann die Hälfte der Mandeln und die übrigen Zutaten zufügen; die restlichen Mandeln unter den steifen Eischnee ziehen, zuletzt leicht mit der Tortenmasse vermengen und das Ganze in eine vorbereitete Form füllen. Die Torte bei mittlerer Hitze etwa 1 Std. backen, nach dem Erkalten mit der Glasur überziehen und mit kleinen Karotten aus Marzipan verzieren. Das Marzipan rötlichgelb färben und mit so viel Puderzucker verkneten, daß es geformt werden kann und die Rübchen fest stehen.

1197 **Gelbe-Rüben-Salat** Farbbild 52

$\frac{3}{4}$ kg Gelbe Rüben, 3 EBl. Essig, 1 Tasse entfettete Fleischbrühe, 2-3 EBl. Öl, wenig Salz, 1 Prise Pfeffer oder Paprika, evtl. 1 fein geschnittene Zwiebel

Schmale Gelbe Rüben gründlich waschen, mit der Schale in leicht gesalzenem Wasser weich kochen, dann schälen und mit dem Buntmesser in feine Rädchen schneiden oder stifteln. Mit der Salatsoße gut vermengen, evtl. die Zwiebel darüber streuen und den Salat gut durchziehen lassen.

1198 **Rote-Rüben-Salat** Farbbild 52

Slovíčka - vlastní

- *kris Kot!* (Grüß Gott), *até(lɛ)*
- *túr*: vysvětlit angl. "put" skrz němčinu. *nouf, naɛ, rontɣ, nó, kuət*
- Podobná na n-: *i khaof tɣs **no**, léks tó **nó**, jec **no** net, kang tú **nó***. Dohromady: *ha jec šrəjpšs no nó no nó!*
- expresiva *heo! haɛtənaɛ! haɛliks plechlɛ! Ach só! Noɛ!*
- „šəjs-“: *švec khoen šəjs* (nesmysl), *ónɛ šəjs* (vážně), *so n šəjs* (otrava), *kšiəs* (cavyky), *pšəjsə* (klamat ve hře), *ó(camə)šəjsə* (okřiknout, seřvat), *fɣšisə* (zvorané)
- *Ao ə švarcɛ khuə kipt vəjsɛ milch*

Guten Tag, tschüs

tun, hinauf, hinein, herunter,
hin, gut

ich kaufe dir's dann, leg's da
hin, jetzt noch nicht, dann geh
halt, na jetzt schreib du's eben
auch noch hin!

hei, verdammt, zum Teufel, ach
so, nein

red keinen Scheiß, ohne Scheiß,
so ein Scheiß, Geschieß,
bescheißen,
an-/zusammenscheißen,
verschissen

Auch eine schwarze Kuh gibt
weiße Milch

Slovíčka – false friends

- *kó*t - *laoft* - *šprɛngt* - *hopft*
- *tó*: na místě - „Seš tam?“ „Ano, sem tam.“
- švábský den: 6-12 *morkə*, 12-17 *miták*, 17-23 *ópət*
- *kšeft*: práce, zaměstnání; „na velkou“
- *muk*: moucha, *šnók*: komár

geht, geht zu Fuß, läuft, springt
da

Morgen, Mittag, Abend

Geschäft

Fliege, Mücke

Grammatika

Gramatika

- není genitiv: buď *tx Daimler fom Šorš* nebo *em Šorš saen Daimler*, složitější *tx Thíne írm mó sae kšeft, en vém saerə vónong*
- není préteritum "ging, wollte, sah, schneite". Jenom *pen kangə, han velə, han kseə, hot kšniə*
- analytický konjunktiv na *tét*: *I tét erš no ə pislə vartə*.
- zdobněliny na *-lɛ* (pl. *lə*): *vásəlɛ, jɛcətɛ, lɛntɛ, Neštɛ, špecɛ*
- archaické: *epəs* (etwas) $\leq \geq$ *epɣ* ("etwer" = jemand)
- Plurál na *-ət/-ət/-ət* místo *-en/-t/-en*: *vas velətɣ, visətɛ*

der Daimler von Georg, dem
Georg sein Daimler, der Tine
ihrem Mann sein Geschäft, in
wem seiner Wohnung,

bin gegangen, habe gewollt,
habe gesehen, hat geschneit,

Ich würde erst noch ein
Weilchen warten

wasele, jetztle, Ländle,
Nestlé, Spätzle

etwas, etwer

was wollt ihr, wissen sie

Situace dnes

Současná situace:

- Do 80-tých let byla švábština monopolní kód ve všech přímých interakcích, v mediích naopak vůbec, stigma. Kamarád po návratu z vojny působil nafoukaně. Na univerzitě první „Fischköpfe“ (tzv. „severní Němci“, za Frankfurtem).
- Podstatné potíže s nabýváním pravopisu, hl. b/p, g/k, d/t
- Násobný ústupek: ztráta nejmarkantnějších rysů, na ulici hovorově, migrace z jiných regionů, nízká prestiž (s křížkem po funuse roste).
- Kompetence mladých vzácná.
- Migranti míchají úrovně, zachovají prvky dialektu
- Dialekt zatlačený do seriálů, komédií v nářečí, emblematicky
- Zbylo lehké zabarvení při mluvení němčiny (*des, net, existenzialistisch*), specifická volba slov (*bloß, Rechen vs. Harke* apod.), vyslovené spisovně (*Weckchen*)

Literatura

Alemanská Wikipédie střídá švýcarské a švábské články:

<https://als.wikipedia.org>

Seznam švábsky psaných článků na alemanské Wikipédii:

https://als.wikipedia.org/wiki/Kategorie:Artikel_uf_Schw%C3%A4bisch

Seznam článků na University of Portsmouth:

joycep.myweb.port.ac.uk/dialects/obschwab.html

Pokladnice švábštiny, rčení, vtipy, slovníky, Švábové:

<https://schwaebisch-schwaetza.de>

Švábsko-anglický slovník a jiné věci:

schwaebisch-englisch.de

Jayzkový atlas Bádenska-Württemberska, se zvukem:

escience-center.uni-tuebingen.de/escience/sprachatlas

Švábský proslov letušky při přistání ve Stuttgartu:

<https://tinyurl.com/yawuqbug>

Lidl lohnt sich

Tschüss

Ade

Ciao

Servus

Bis Bald